Balio Sruogos laiškas Juozapui Sruogai, 1936-08-27, iš Kauno – į Tilžę

Mielas Juozapai, / Skaičiau Klingos ir Saliomėjos laiškus, tau rašytus.

Mielas Juozapai,

Skaičiau Klingos [1] ir Saliomėjos [2] laiškus, tau rašytus [3]. Tarėmės ir svarstėm drauge su Kazimieru [4]. Klinga, matyti, bijo atsakomybės, bet globėjumi būti sutiktų [5]. Tat reikia sudaryti lyg ir globėjų komitetą, – kokie trys asmenys. Visa bėda, kad globojimas yra susijęs su išlaidomis. Netruks pasipilti laiškai ir prašymai tam ar kitam reikalui pinigų. Ypač toks pavojus grėstų, jei kas iš mūsų į tokį komitetą įeitų. Globėjai galėtų būti paskirti dviem būdais: arba mūsų iniciatyva – susitarus su kandidatais ir juos teismui nurodžius arba paliekant teismui paskirti (jis skirs atsiklausęs valsčiaus). Nurodant kandidatus – tai jau reikėtų kam nors nuvažiuoti į Baibokus dar kartą ir galutinai susitarti. Bet kas ir kaip nuvažiuos?

Dėl mums užrašytojo „trako“ – tai padėtis tokia. Paveldėjimo mokesčiai – labai nedideli. Testamente parašyta, kad mokesčius moka ir natūralines pareigas atlieka tas, kas juo naudojasi. Tat čionai – jei traku nesinaudosime – jokių sunkenybių mums nebus. Šiuo metu traku naudotis mums būtų sunku. Ką gi tenai veiksime? Statyti triobą, kur į metus kelias dienas tegyvensime? Pradėti ūkį, kur reikia įdėti daug pinigų, kurių nėra, ir, kas svarbiausia, reikia nuolat pačiam būti? Nieko iš to neišeis? Kol nėra iš mūsų kieno nors susidomėjimo, geriau trakas tegu taip palieka, kaip buvęs, – tegu juo naudojasi globėjai [6]. Beje, testamentas, teisėjo patvirtintas, bus ir vyriausio notaro įregistruotas.

Aniolo vaikai [7] tebėra tokiame amžiuje, kad galvoti apie jų mokymą dar netenka. Paimti juos nuo motinos nebūtų prasmės ir reikalo, – dar kelius metus gali ten gyventi.

Kaip nors reikėtų greičiau pravesti globėjų paskyrimo procedūra, – ji gi turės būti padaryta, – padėtis pasidarytų aiškesnė ir paprastesnė. Juo labiau kad gresia mums dideli malonumai iš kitos pusės. Dar prieš [1r] // [1v] // mėnesį girdėjau, kad Vera Jablonskienė [8] pas pažįstamus renkanti pinigus Tatjanai [9] su vaikais [10] grįžti į Lietuvą. Paragvajuje jai nepasisekę, koks tai kompanionas ją apgavęs [11], vaikai jos neklausą, augą banditais ir tt. Tai ji ir norinti juos mums atvežti, kad mes darytume su jais, ką norime. O štai vakar Kazys turėjo didelį pasikalbėjimą su Viera. Ji jam paskambino – norinti skubiai Adolpo reikalais pasikalbėti. Susitiko (pasiskyrę) Metropoly. Vera tuoj pradėjo: „Tai dar nesėdi kalėjime? Esi direktorius, o dabar visi direktoriai sėdi…“ Pasikalbėjimas buvo nervingas, opus, bet šiaip taip priėjo prie galo. Prasmė tokia: 1) Mes visi į Tatjaną blogai žiūrime, – o ji mums tiek daug gera padariusi, – mes visi esame didžiausi jų priešininkai ir visų nelaimių kaltininkai. 2) Iki šiol Adolpą jos maitinusios (maistą statė krautuvė), bet daugiau maitinti jos jau nebegalinčios, maisto nebestatysiančios, ir Adolpas badaująs. Tat mes turį pasirūpinti jo maistu. Adolpas pats to iš mūsų neprašysiąs, – išmaldos nenorįs prašyti, – bet mes patys turį tai padaryti. 3) Tatjana tikrai besirengianti atvažiuoti. Ji pati gyvensianti pas Vierą, o vaikus Kaune atiduosianti į pensioną. Vaikų esą trys – ir trys broliai laisvi esą – kiekvienas už vieną vaiką galįs mokėti. 4) Viera nei pas tave, nei pas mane nenorinti kreiptis, nes mes per daug paniekinamai į ją žiūrime. Kas dėl manęs, tai ji sutiktų su manimi kalbėti, jeigu aš jai paskambinčiau, – ji man nieko blogo iš praeities neprimintų esą. Tokia pasikalbėjimo esmė. (Kazys netrukus išvažiuoja į Klaipėdą ir Berlyną, – tau parašyti jis jau nesuskubs). Su Kazim. svarstėm pasikalbėjimo rezultatus. Kol kas svarstytinas tik vienas klausimas – Adolpo maistas. Šiomis dienomis aš užeisiu pas Adolpą ir išaiškinsiu reikalą šį, – rodos, į mėnesį tai kainuos apie 50–60 litų. Atrodo, tai reikės pasiimti tvarkyti [12].

Vieros malone aš nepasinaudosiu, jai neskambinsiu, o jei ji man skambintų, – aš su ja nekalbėsiu. [2r] // [2v] //

Tatjanos atvažiavimas – kol kas dar neaktualus, bet tai nėra negalimas daiktas. Tai bus visa eilė skandalų. Kazimieras samprotauja: jeigu atvažiuotų ir mums reikėtų mokėti, tai tektų reikalą kitaip tvarkyti. Pastatyti griežtą sąlygą, kad vaikai gyventų ne Kaune, – atiduoti mokytis kur į amatų mokyklą. Tokiuos Biržuos esą pensionas būtų galima turėti už kokius 40 litų į mėnesį. Su Tatjana bendradarbiauti nieks iš mūsų neturi nė mažiausio noro.

Šiaip ar taip, perspektyva labai rimta, ir reikia jai ruoštis. Šios perspektyvos akivaizdoje ir Baibokų atžvilgiu nereikėtų per daug angažuotis. Gal tik padaryti minimum, kas reikia, be ko jau negalima, o toliau – tegu globėjai tvarkosi.

Man šiek tiek baugu eiti pas Adolpą, – kas bus, jei jis pradės prašyti gelbėti Tatjaną? Kad nereikėtų pasižadėti to, ko negaliu ištesėti?

Būtų gerai, kad tu parašytum, kaip tu šiais reikalais samprotauji?

Labų dienų Tau [13] ir p. Bronei [14] nuo mūsų visų [15].

Tavo Balys [16]

Rugpjūčio 27 d. [3r] // [3v] //

KOMENTARAI

[1] Jonas Klinga – Sruogų šeimos bičiulis iš Jasiuliškių kaimo Biržų raj., netoli Baibokų, artimiausias kaimynas.

[2] Salomėja Balčiūnaitė-Sruogienė-Kaziliūnienė (1909–2004) – Aniolo Sruogos antroji žmona. Po vyro mirties 1937-11-14 antrą kartą ištekėjo už vabalninkiečio Liongino Kaziliūno (1911–1983).

[3] Balys Sruoga atsako į anksčiau jam siųstą brolio Juozapo Sruogos laišką:

„Mielas Boleslavai,

Sugrįžęs iš Stockholm'o radau laišką iš J. Klingos, o sugrįžęs Tilžėn radau ilgą laišką iš brolienės Salomėjos. Nežinodamas, ar tu jau Kaune, tuos abu laiškus siunčiu šiandien Kazimierui. Jeigu Kazimiero nebūtų Kaune, tai tu jo bute gali paimti tą laišką. Man įdomu žinoti, ar tu buvai Vabalninke ir ką tu ten nuveikei? Lauksiu iš tavęs laiško. J. Klingos ir Salomėjos laišką perskaitykite judu abudu ir pasitarę praneškite man savo nuomonę ir nusistatymą.

Daug gerų linkėjimų poniai Vandai, Dalei ir tau!

Brolis Juozapas“ (Juozapo Sruogos laiškas Baliui Sruogai, iš Tilžės – į Kauną, 1936-08-11, [rankraštis], in: *LLTI BR*, f. 53, b. 856, l. 1r–v).

Jono Klingos ir Salomėjos Kaziliūnienės laiškai, 1936 m. adresuoti Juozapui Sruogai, neišliko. Išliko tik vėlesni (1937 m., 1938 m. ir 1942 m.) jų laiškai, kuriuose rašoma apie broliams Sruogoms priklausiusio žemės sklypo Baibokuose nuomos reikalus, mirusio brolio Aniolo Sruogos vaikų ir turto globėjų paieškas, jų iškeltas problemas (plačiau žr. „Baibokai. Laiškai, dokumentai“, in: *LLTI BR*, f. 53, b. 1473).

[4] Kazimieras Sruoga (1899–1974) – jauniausias Balio Sruogos brolis. Ekonomistas, spaudos darbuotojas. 1936–1940 m. akcinės bendrovės „Maistas“ direktoriaus pavaduotojas.

[5] Jonas Klinga vėliau atsisakė tapti vienu Baibokų globėjų komiteto narių, atsakingu už mirusio Aniolo Sruogos vaikų ir jo palikto turto priežiūrą, dėl artimos kaimynystės, bešališko santykio su velionio šeima: „Žinoma, globėju geriausia gali būti vienas iš kaimynų. Tokį kaimyną mes net turėjome aprinkę, bet jis būti globėju nesutiko, nes esą per artimas kaimynas (sueina laukai) ir todėl nenorįs gadinti gerų kaimyninių santykių“ (Juozapo Sruogos laiškas kunigui Juozapui Lomanui, iš Tilžės – į Sudeikius, 1937-06-26, [pasirašytas mašinraštis], in: LLTI BR, f. 53, b. 858, l. 1r).

Globėjų atsakomybė buvo didelė, todėl kiti globėjai – kaimynas Vladas Jacevičius iš gretimo Jasiuliškio kaimo ir Balio Sruogos pusbrolis Jonas Lomanas iš Strazdžių, iš pradžių geranoriškai prisiėmęs Aniolo Sruogos vaikų ir turto globėjų pareigas, vėliau jų norėjo atsisakyti:

„Vaikučiai atrodo labai materialiai nuskriausti. Algiukas tą sykį dejavo, kad rankutė skauda, ir daugiaus dalykų yra, vienu žodžiu, stoka priežiūros, kitą sykį, kaip girdėti, kad ir su bulbieni pasisotina. Tik nieko, pons Juozai, jai [Salomėjai, vaikų motinai] nesakykite apie tuos vaikučius, bet prie progos gal kada atvažiuosite, tai savaime pamatysite, ir, žinoma, reikės sutvarkyti. Mes su Luomonu [Jonu Lomanu] norime atsisakyti iš apekūnystės. Antstolis mums patarė, kada motina, kaipo apekūnė, turi savo dalį kaipo nekilnojamą turtą, – tai ji savo turtu atsako po išeikvos“ (Vlado Jacevičiaus laiškas Juozapui Sruogai, iš Jasiuliškio – į Tilžę, 1938-01-15, [rankraštis], in: *LLTI BR*, f. 53, b. 1473, l. 1v);

„Dalykas tame! Jegums su rimtesniais žmonėmis, taip šiaip be teip. Bet dabar su tokiais žmonėmis, tai vis tiek reikės nukentėti globėjams per 15 metų bėgį. Globėjystė šiais laikais jau nebe seniaus. Gavome iš antstolio pareiškimą. Tame pareiškime 18 paragrafų. Taigi jegum nenorėsi, globėjas, nukentėti, tai prašome pildyti. O jegum nepildysi, tai savo turtu atsakysi. Labai gailiuos, kad daviau žodį sutikimo, nes nežinojau, kad ant tiek daug būsiu įpareiguotas. Anstolis pataria, kad „galite atsisakyti“, bet Teismas teiravos. Tai, be Tamistų sutikimo, mes negalime atsisakyti. Jegum Tamistos sutiktumėte mumis paliesuoti, tai būtų labai malonu. Žinote, Pons Juozai, kad aš pats turiu 4 vaikus ir ūkį, tai davalei užtenka ir su savais. Kaslink vaikų priežiūros, reikia net būtinai perspėti. O jegum neklausys, tai galima atimti iš jos [Salomėjos Kaziliūnienės] ir išreikalauti tinkamos priežiūros ir užlaikymo“ (Vlado Jacevičiaus laiškas Juozapui Sruogai, iš Jasiuliškio – į Tilžę, 1938-01-25, [rankraštis], in: LLTI BR, f. 53, b. 1473, l. 1r–v).

[6] Biržų advokatas Antanas Stankus patarė broliams Sruogoms priklausiusį sklypą nuomoti mirusio Baibokų ūkininko Aniolo Sruogos (1890–1936) žmonai ir jo vaikų motinai Salomėjai Balčiūnaitei-Sruogienei-Kaziliūnienei (1909–2004):

„Išnuomuoti, sakau, patogiausia tik našlei, nes aš turiu omenyje, kad, jeigu kitam išnuomuosite, tai ji gali neperduoti valdyti. Tada reikės bylinėtis dėl valdymo. Vadinasi, valdymas bus jau nutrauktas. O nuosavybės teisės pagal formulę tėra pripažįstamos tik tam, kas valdė be ginčo ir pertraukos 10 metų, kad ir sudedant palikėjo ir įpėdinių laiką. Jeigu bus nutrauktas valdymas, tai Jums jau tada reikės savistoviai valdyti 10 metų nuo atstatymo valdymo ir tik tada prašyti pripažinti teise įsisenėjusiu valdymu. Tad aš apgalvotai Tamstoms siūlau tik našlei išnuomuoti, kad ir už pigią kainą – nuomą“ (Antano Stankaus laiškas Juozapui Sruogai, iš Biržų – į Panemunę, 1938-09-20, [pasirašytas mašinraštis], in: *LLTI BR*, f. 53, b. 858, l. 2r, 3r).

[7] Velionis Aniolas Sruoga ir jo antroji žmona Salomėja Sruogienė turėjo tris vaikus: Antaną Algirdą Sruogą (1933–1997), Vytautą Boleslovą Sruogą (1934–2003) ir Aniolą Sruogą (1936–2016).

[8] Vera Zavarina-Jablonskienė (1904–1978) – Tatjanos Zavarinos-Sruogienės sesuo, lakūno, aviacijos majoro Vytauto Jablonskio (1898–1963) žmona. Jos geranoriška pagalba nuteistojo šeimai Balys Sruoga netikėjo ir laikė brolių Sruogų šantažu, proga gandams: „Vierai aš nelabai tikiu, – galėjo būti tos visos kalbos todėl tik, kad turėtų progos atsisakyti maistą gabenti ir daugiau pinigų grobti. Bet gal Viera norėjo ir dirvą pas mus pazonduoti, – kaip reaguosim. Kol kas mes niekaip nereaguojam. Aš Vierai neskambinau ir neskambinsiu. Kokias ji iš to išvadas padarys – nežinau“ (Balio Sruogos laiškas Juozapui Sruogai, iš Kauno – į Tilžę, 1936-09-04, [rankraštis], in: LLTI BR, f. 53, b. 286, l. 1r).

[9] Tatjana Zavarina-Sruogienė (1889–1979) – Balio Sruogos brolio Adolfo Sruogos žmona.

[10] Adolfas Sruoga ir Tatjana Sruogienė turėjo tris vaikus: Leonardą Sruogą (1921–1983), Valerio Sruogą (1923–1983) ir Adolfą Sruogą (1923–1970).

[11] Kauno apygardos teismui pripažinus Adolfą Sruogą kaltu dėl Pašto ženklų aferos (1935-02-18–26), jo žmona su vaikais išvyko į Paragvajų. Apie Tatjanos Sruogienės pasitraukimą iš Lietuvos pasirodė žinutė spaudoje: „Dabar sėdįs s. d. kalėjime Adolfas Sruoga, pasirodo, Paragvajuje buvo įsigijęs plantacijas. Šiomis dienomis to išgarsėjusio išeikvotojo žmona p. Sruogienė išvyko tvarkyti tas plantacijas. Išvykdama p. Sruogienė labai bijojusi, kad tik gautų leidimą išvažiuoti. Viena artimiausių Sruogienės giminaičių iš Paryžiaus gavusi labai brangių dovanų. Kodėl tas darosi, nesunku skaitytojams išsiaiškinti“ (Domino, „Ad. Sruogos žmona tvarkys Amerikos plantacijas“, in: *Tėvų žemė*, Kaunas, 1935-09-06, Nr. 36–37, p. 8).

Net būdamas sunkiųjų darbų kalėjime Adolfas Sruoga gynė šeimos garbę: „Naujos žinios skelbė, kad nuteistas pašto ženklų byloje Adolfas Sruoga davęs pinigų savo žmonai dideles sumas, kuri nuvykusi į Paragvajų ir ten nupirkus dideles kavos plantacijas, be to, kad ji susidėjusi su kažin kokiu jaunu studentu. Už tai A. Sruoga N. žinių atsak. redaktorių [Vincą Vebrą] patraukė atsakomybėn“ (Be autoriaus, „A. Sruoga bylinėjasi su *N. žiniomis*“, in: Lietuvos aidas, Kaunas, 1935-12-17, Nr. 331, p. 3).

Tatjana Sruogienė su vaikais į Lietuvą negrįžo.

[12] Balys Sruoga pasirūpino, kad įkalintas brolis toliau gautų maistą ir spaudą:

„Buvau pas Adolpą. Dėl maisto patsai užsiminė. Sako, iki šiol gabendavo ten iš krautuvės, bet dabar esą pinigai pasibaigė. Kaip ten pasibaigė – man nepatogu buvo klausinėti. Pasibaigė – tai pasibaigė. Aš pažadėjau tai parūpinti. Į mėnesį tai kainuos 50–55 litai. Be to, dar – laikraštį išrašyti (krautuvė išrašinėdavo iki šiol, dabar – ne). Buvau užėjęs į krautuvę ir prašiau, kad toji moteris ir toliau nešiotų, kaip iki šiol, o aš pinigus duosiu. Susitarėm, daviau avanso, o man pristatys sąskaitas“ (Balio Sruogos laiškas Juozapui Sruogai, iš Kauno – į Tilžę, 1936-09-04, [rankraštis], in: *LLTI BR*, f. 53, b. 286, l. 1r).

Juozapas Sruoga rūpinosi brolio drabužiais ir kitais jam reikalingais buities dalykais, rėmė finansiškai: „Kas reikalinga, nupirk Adolpui. Ypač gal reiktų jam nupirkti baltinius?“ (Juozapo Sruogos laiškas Baliui Sruogai, iš Tilžės – į Kauną, 1936-11-02, [rankraštis], in: LLTI BR, f. 53, b. 856, l. 2r); „Šiomis dienomis pasiunčiau per Kazimierą 100 lt. – Adolpo reikalams“ (Juozapo Sruogos laiškas Baliui Sruogai, iš Tilžės – į Kauną, 1936-12-22, [rankraštis], in: *LLTI BR*, f. 53, b. 856, l. 1r).

[13] Juozapas Sruoga (1886–1957) – vyriausias Balio Sruogos brolis, 1934–1940 m. Lietuvos konsulas Tilžėje.

[14] Bronė Filomena Jazbutytė-Sruogienė (1896–1950) – Balio Sruogos vyriausiojo brolio Juozapo Sruogos žmona.

[15] Juozapui Sruogai ir jo šeimai linkėjimų siuntė Balio Sruogos žmona Vanda Daugirdaitė-Sruogienė (1899–1997) – 1928–1939 m. Kauno III valstybinės gimnazijos istorijos mokytoja, ir rašytojo dešimtmetė dukra Dalia Sruogaitė (1925–2015) – Kauno III valstybinės gimnazijos Pradžios mokyklą baigusi moksleivė.

[16] Balys Sruoga (1896–1947) – Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto dėstytojas, profesorius.